

УКРАЇНА: ВАРІАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНИХ ТА ЕКСТРАКТИВНИХ ІНСТИТУТІВ

О. В. ШКУРУПІЙ, д-р екон. наук, проф.,

зав. кафедри міжнародної економіки та міжнародних економічних відносин
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

Т. А. ДЕЙНЕКА, д-р екон. наук, доц.,

проф. кафедри економіки та міжнародних економічних відносин
Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава

В сучасній системі суспільних відносин інститути відіграють ключову роль. Ефективні інститути сприяють розвитку країн та їх народів; неефективні – спричиняють занепад. Якщо створені в суспільстві інститути не є достатньо неефективними, це означає невизначеність майбутнього країни. За таких умов країна перебуває у нестійкому стані: зростання, як правило, є нетривалим і за ним швидко слідує спад. Подібна економічна динаміка властива Україні. Процеси, що відбуваються у сферах політики та функціонування державних інститутів, відображає інтегральний індекс виміру «державної дієздатності» – Fragile States Index, який визначається Фондом миру.

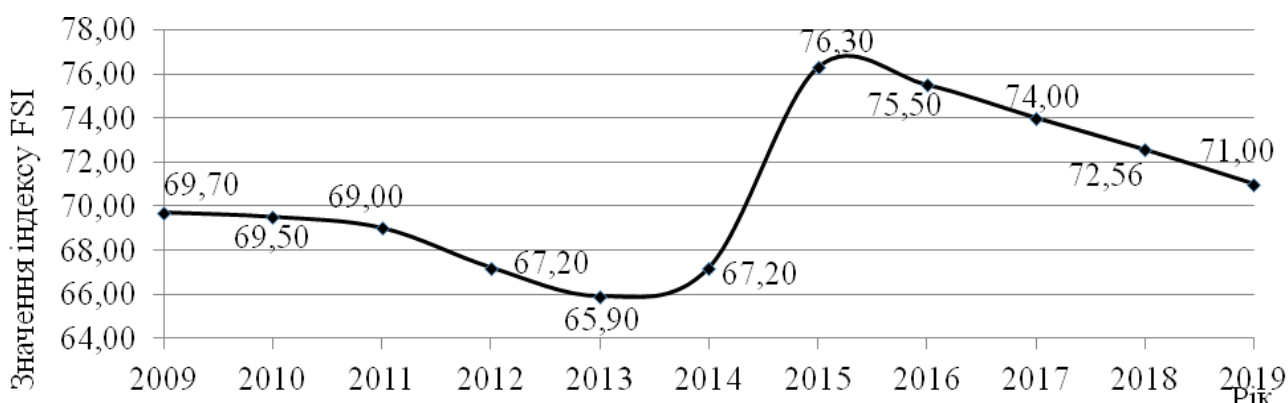

Рис. 1 – Україна у відображенні індикаторів уразливості за Fragile States Index, 2009-2019 рр., балів [2]

Як показує практика, уразливою країна стає передусім тоді, коли недосконалими (з погляду інтересів розвитку суспільства) є економічні та політичні інститути. Саме на такі інститути вказують Д. Аджемоглу і Дж. Робінсон, зосереджуючи аналіз на ознаках їх належності до інклюзивних та/або екстрактивних. Відповідно комбінаторика дає чотири варіанти: 1) як економічні інститути, так і політичні є інклюзивними, 2) як економічні інститути, так і політичні екстрактивними, 3) економічні інститути є інклюзивними, а політичні екстрактивними, 4) політичні інститути є інклюзивними, а економічні екстрактивними.

Визначаючи ситуацію в Україні у рамках зазначених варіацій, необхідно виходити з того, що національний розвиток стримується передусім

екстрактивністю політичних інститутів. Звідси природа політико-економічних суперечностей – високий рівень олігархії, базованої на злитті інтересів великого капіталу в економіці та влади в політиці.

Д. Аджемоглу і Дж. Робінсон припускають можливість забезпечення умов економічного розвитку країн за екстрактивних політичних інститутів. По-перше, еліти можуть спрямовувати ресурси до високопродуктивних галузей, які вони контролюють [1]. Проте цей варіант для України навряд чи може стати суттєво значущим, оскільки великий капітал, зосереджується у сировинних галузях і галузях первинної переробки. Україні ж для того, щоб забезпечити прогресивну поступальність довгострокового розвитку, необхідні капіталовкладення у високотехнологічне виробництво. По-друге, екстрактивні політичні інститути можуть надати змогу розвиватися (хоч і не повністю) інклюзивним економічним інститутам [1]. Якщо економічне зростання буде в інтересах владної еліти, вона може поступитись мірою монополізації регуляторних функцій на користь інклюзивних економічних інститутів; в іншому разі, якщо такі інститути блокуватимуть політичну владу, – вона чинитиме супротив, що власне і відбувається нині в Україні.

Чи зможе Україна з часом перейти у стан коли інклюзивними стануть як економічні інститути, так і політичні, покаже тільки майбутнє. Наразі є підстави констатувати лише те, що можливість не допустити перетворення дійсно істотного виклику суспільству на інституціональний конфлікт – є як і можливість стабілізувати функціональні зв'язки, що конституують національну систему.

Література

1. Аджемоглу Д. Робінсон Д. Чому нації занепадають походження влади, багатства та бідності / пер. з англ. і наук. ред. О. Дем'янчук. 2-ге вид., випр. Київ. 2017. 440 с. URL: <https://theukrainians.org/why-nations-fail/> (дата звернення 30.01.2020).
2. Fragile States Index 2019: The Fund for Peace. 2019. 44 p. The website. URL: <https://issuu.com/fundforpeace/docs/9511904-fragilestatesindex> (дата звернення 30.01.2020).